

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

Bakonynána

Településrendezési terv

Készült: Bakonynána Község Településrendezési tervének alátámasztó munkarészeként

Megrendelő: Bakonynána Község Önkormányzata

Készítette: Magyarország Fesztivál Kft.

2006. április 27.

A tanulmány tárgya:

Bakonynána Község Településrendezési terve jelen munkarészt köteles tartalmazni, ami a Község örökségvédelmi hatástanulmánya. A műemléki környezet és a régészeti lelőhely(ek) lehatárolását a KÖH regionális irodája adta meg, valamint a 2001. évi LXIV. tv. 66. § (2) bekezdés alapján kulturális örökségvédelmi hatástanulmány készítését rendelte el.

Jelen munkát (azaz a jelen tanulmány részét és egészét is) a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. alapján szerzői jogvédelem illeti meg. A vagyoni jogok kizárólagos jogosultja a Magyarország Fesztivál Kft. A tanulmány vagy annak része sokszorosítása, átdolgozása, az abból való idézés, vagy bármely más formában történő felhasználása csak a Magyarország Fesztivál Kft. és a szerző előzetes írásbeli hozzájárulásával lehetséges. A szerzői jogi jogsértés büntetőjogi és kártérítési következményekkel járhat. A tanulmányt csak annak megrendelője jogosult a szerződésben meghatározott célra felhasználni, de azt nem jogosult átdolgozni, azt mások részére végzett szolgáltatás vagy mások részére készített tanulmány részeként felhasználni. A közölt adatok szerződéstől eltérő célra való felhasználása, a régészeti lelőhelyekre és a régészeti érdekű területekre vonatkozó adatok nyilvánosságra hozása vagy továbbadása harmadik fél számára csak a szerző engedélyével, a 17/2002. (VI.21.) NKÖM rendelet 7. §, valamint a 47/2001. (III.27.) Kormányrendelet szabályai szerint történhet.

Törvényi környezet:

(A vonatkozó hatályos jogszabályok és tartalmuk, azaz a régészettel érintett területeken követendő eljárás, jogok és kötelezettségek)

A régészeti lelőhelyekre, a régészeti kutatásra és a régészeti leletekre vonatkozó főbb jogszabályok:

2001. évi LXIV. törvény – örökségvédelmi törvény

1997. évi CXL. törvény, különösen a 38-49. § - múzeumi törvény

1979. évi 2. törvényerejű rendelet – kulturális javak jogtalan átruházásáról

218/1999. (XII. 28.) Kormányrendelet – szabálysértésekről

149/2000. (VIII. 31.) Kormányrendelet – a régészeti örökség védelméről szóló Európai Egyezmény kihirdetéséről

191/2001. (X. 18.) Kormányrendelet – örökségvédelmi bírságról

190/2001. (X. 18.) Kormányrendelet – Kulturális Örökségvédelmi Hivatalról

4/2003. (II. 20.) NKÖM rendelet – örökségvédelmi hatástanulmányról

3/2003. (I. 25.) NKÖM rendelet – egyes lelőhelyek védetté nyilvánításáról (példa)

17/2002. (VI. 21.) NKÖM rendelet – kulturális örökség hatósági nyilvántartásáról

3/2002. (II. 15.) NKÖM rendelet – a kulturális örökség védetté nyilvánításának részletes szabályairól

18/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet – régészeti feltárásokról

17/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet – kulturális javak kiviteli szabályairól

16/2001. (X. 18.) NKÖM rendelet – örökségvédelmi hivatal eljárásrendjéről

18/2000. (XII. 18.) NKÖM rendelet – a kulturális szakértők működési engedélyéről

BTK vonatkozó paragrafusai (216/b, 316, 324, 325. §)

Általában a 2001. évi LXIV. törvény és végrehajtási rendeletei alapján kell eljárni. Ennek alapján a régészeti területeket három kategóriába lehet besorolni:

1. fokozottan vagy kiemelten védett régészeti lelőhelyek
2. nyilvántartott régészeti lelőhelyek
3. régészeti érdekű területek.

1.) Védett régészeti területek esetében:

2001. évi LXIV. tv. 63. § (2) bekezdés a) pont

A KÖH engedélye szükséges védett régészeti területen bármilyen, a talajt 30 cm-nél mélyebben bolygató, más hatósági engedélyhez nem kötött tevékenység végzéséhez. A KÖH határozatának hiányában semmilyen munka nem végezhető. Egyéb esetekben a KÖH szakhatóságként jár el. Egyebekben mindenben az adott területre a régészeti védelmet elrendelő miniszteri rendeletben (a korábbiak esetében határozatban) foglaltakat kell követni és betartani.

2.) Nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében:

2001. évi LXIV. tv. 11. §

A régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak.

2001. évi LXIV. tv. 63. § (2) bekezdés a) és (4) bekezdés a) pontjai

A nyilvántartott régészeti lelőhelyek esetében minden az eddigi használatától eltérő hasznosításhoz, építkezéshez, a talaj bolygatásával járó tevékenység végzéséhez a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal előzetes (szakhatósági, feltárások esetében hatósági) engedélye szükséges.

2001. évi LXIV. tv. 65. § (1) bekezdés

Az engedélyezési eljárás miatt célszerű már a tervezés előtt a Hivatal előzetes nyilatkozatát kérni, hogy az adott beruházáshoz, hasznosításhoz (pl. építkezés, művelési ág változtatása, halastó kialakítása, stb.) hozzá fognak-e járulni, s ha igen, akkor milyen feltételekkel. Így a később megvalósíthatatlannak minősülő fölösleges tervezés, illetve a feltárás miatt történő nem várt időbeli csúszás és költségnövekedés kiküszöbölhető vagy előre kalkulálható lesz.

2001. évi LXIV. tv. 22. § (1)-(2) bekezdések

A földmunkával járó fejlesztésekkel a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal által nyilvántartott régészeti lelőhelyeket – a (2) bekezdésben meghatározottak kivételével – el kell kerülni. Ha a lelőhely földmunkával való elkerülése a fejlesztés, beruházás költségeit aránytalanul megnövelné, vagy a beruházás máshol nem valósítható meg, a beruházással veszélyeztetett területet előzetesen fel kell tárni.

2001. évi LXIV. tv. 22. és 23. §; 18/2001 NKÖM rendelet 14. §

A beruházás feltételeként adott esetben előírt régészeti feltárás költségei mindig a beruházót terhelik, mivel az ő érdeke a már ismert lelőhely megbolygatása. A régészeti feltárásra vonatkozó szerződést a beruházónak minden esetben a területileg illetékes múzeummal kell megkötnie. Ez általában a megyei, egyes területeken a helyi (városi) múzeum. A szerződés érvényességéhez a Hivatal jóváhagyása szükséges. Magát a feltárást bármelyik, a régészeti feltárások végzésére jogosult intézmény elvégezheti, amennyiben a szerződő felek erről megállapodásra tudnak jutni. A feltárásra jogosult intézményeket a 18/2001. (X.18.) NKÖM rendelet 2. § sorolja fel.

Nyilvántartott régészeti lelőhelyen a lelőhely jelenlegi használati módját csak akkor kell korlátozni, ha annak folytatásától a lelőhely súlyosan károsodhat, vagy fennáll a megsemmisülés veszélye. Ugyanez vonatkozik az ott a Hivatal hozzájárulásával végzett tevékenységekre is: amennyiben ennek során előre nem kalkulálható

örökségvédelmi érdek merül fel, vagy nem várt jelenség mutatkozik, a végzett tevékenységet korlátozni kell. A Hivatalnak a munka felfüggesztése esetén lehetősége van régészeti védelem megindítására, illetve annak megvalósulása esetén kisajátítás kezdeményezésére.

2001. évi LXIV. tv. 82-85. §; 191/2001 Kormányrendelet

A régészeti lelőhelyben vagy a leletekben okozott kár, illetve ezek megsemmisítése büntetendő cselekmény (BTK hatálya alá esik), továbbá örökségvédelmi bírság kirovását eredményezi. A nyilvántartott régészeti lelőhelyek a III. kategóriába tartoznak, vagyis a bírság a kötelezettségszegés vagy a károkozás mértéke szerint 10 ezer forinttól 25 millió forintig terjedhet.

3.) Régészeti érdekű területek, továbbá valamely tevékenység során bárhol újonnan észlelt régészeti lelőhely előkerülése esetében:

2001. évi LXIV. tv. 7. § 14. pont

Régészeti érdekű területnek számít minden olyan területrész, ahol régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető. Így ide kell sorolni minden talajbolygatással járó tevékenység végzésére kiszemelt területet is. E területekre ugyanazok a szabályok vonatkoznak, mint a beruházás során nem várt módon előkerülő régészeti leletekkel és objektumokkal fedett területekre. Az ilyenkor követendő eljárásban a helyi önkormányzat is feladatot kap.

2001. évi LXIV. tv. 24. és 25. §; 18/2001 NKÖM rendelet 15. §

Amennyiben ezeken a nem ismert és így hivatalosan nyilván nem tartott régészeti lelőhelyeken régészeti jelenség vagy lelet kerül elő, a végzett tevékenységet abba kell hagyni, és a helyszín vagy lelet őrzése mellett értesíteni kell a jegyzőt, aki a területileg illetékes múzeum és a KÖH szakmai bevonásáról köteles gondoskodni. A bejelentési kötelezettség a felfedezőt, az ingatlan tulajdonosát, az építtetőt és a kivitelezőt egyaránt terheli! A múzeum 24 órán belül írásban köteles nyilatkozni a munka folytathatóságáról. A szükséges beavatkozás költségeit (amennyiben időközben a KÖH nem regisztrált lelőhelyet a helyszínen) a feltárással jogosult intézmény köteles állni.

2001. évi LXIV. tv. 26. §; 18/2001 NKÖM rendelet 16. §

A lelet, illetve a lelőhely bejelentőjét jutalom illeti meg, amely nemesfémek esetében nem lehet kisebb a beszolgáltató lelet nemesfémtartalmának piaci értékénél. A nyilvántartásban nem szereplő régészeti lelőhelyben vagy az onnan származó leletekben okozott kár, illetve ezek megsemmisítése ugyancsak büntetendő cselekmény (BTK hatálya alá esik).

4/2003. (II.20.) NKÖM rendelet

A Hivatal a rendeletben foglalt esetekben és tartalommal örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséhez kötheti szakhatósági állásfoglalásának megadását. Ez lényegében a már ismert lelőhelyek esetében a nagyobb felületet érintő, 1ha területet vagy 500m² épület-alapterületet meghaladó méretű, illetve bizonyos nyomvonalas létesítményekre, vízügyi létesítményekre, bányatelkekre és tereprendezésre vonatkozó beruházásokra érvényes bármely területen. A tanulmány elkészítése a beruházót terheli, készítésére a nevezett rendeletben feljogosítottak vállalkozhatnak.

A *2001. évi LXIV. törvény 66. § (2) bekezdés* alapján készítendő hatástanulmányok tartalmi követelményeit részletesen tartalmazza a *4/2003. (II.20.) NKÖM rendelet* melléklete. Ugyanezen rendelet értelmében a hatástanulmány régészeti szakterületi részét csak felsőfokú szakirányú végzettséggel rendelkező személy készítheti. A hatástanulmány készítője jogosultságán túl egyben nyilatkozik arról is, hogy a

tervezett megoldás megfelel az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak.

A 4/2003. (II.20.) NKÖM rendelet melléklete szerinti tartalmi követelmények:

1. Vizsgálat (értékelés)

a.) történeti leírás, régészeti örökség

Történeti leírás:

A Nána név szláv eredetű, de a középkor elején sok magyar ember viselte éppen úgy, ahogyan ma is átveszünk idegen neveket. Így tudjuk, hogy az 1130 körül élt veszprémi püspököt is Nánának hívták.

A Bakony erdőben a Galya vize mellett települt helység. A török megjelenése után az addig egyházi kézen lévő Nánát Palota végvárhoz foglalták el. 1564-ben a török felégette. 1570-ben újra lakott, de most már török uralom alatt áll. Ennek következtében a népes telekállomány rohamosan fogy, 1581-ben pl. nyolc lakott sessió mellett 14 a deserta és három a zsellérek száma. Néhány év alatt elnéptelenedik, és csak 1622-ben jelenik meg ismét a népes faluk között. 1660-ban újra puszta hely, hosszú évtizedekig mint prédiom Dudarhoz tartozik. Ez idő alatt szerezték meg a XVIII. sz. elején a Bottka család hűtlensége miatt elkobzott falut a Nádasdyak, s telepítették be újra 1744-ben németekkel.

Agrárfalu. Megélhetési forrásai a földművelés és még inkább az állattenyésztés. Határa terméketlen. Az újratelepítés után az őstermelés helyett a németek inkább az erdők nyújtotta lehetőségeket igyekeztek kihasználni.

A falu a Nádasdyak kiskovácsi, illetve később lepsényi uradalmához tartozott.

Nána 1773-ban német ajkú katolikus falu, Zirc leányegyháza. Templomát és iskoláját a lakosság a XVIII. sz. közepén építette.

Bakonynána majd 6000 holdas határán a jobbágyfelszabadítás után 1 nagybirtokos és 120 kisbirtokos osztozik. Területének 64 %-át ekkor még erdő borítja, a szántó mindössze 1564 kat. h. A XX. sz. folyamán az erdőterület kiirtása következtében a szántó és a legelő területe megnövekedett.

A falu lakosságának túlnyomó része nincstelen, akik a földesúri birtokot művelik. 1910-ben a mezőgazdasági lakosság 56,6 %-a mezőgazdasági munkás és eltartottja.

1914 utáni fejlődése a szomszédos dudari szénbányászat megindulásával függ össze, 1954-ben 146 munkás a bánya alkalmazottja.

Régészeti örökség:

Az Észak – Bakony rögösen feldarabolódott területén a rögök közötti medencéket lösz bélelte ki. A Sár-vízbe folyó Gaja mellékpartakjai Ény – Dk-i irányú völgyeket vájtak az átlagosan 350 m magas fennsíkba. Az eredetileg egyutcás falu is egy ilyen völgy mellett, 320 m tengerszint feletti magasságon helyezkedik el. Határának nagy része szántóföld, K-i felét (Kányás) az egykori erdőből meghagyott fákkal tarkított legelő foglalja el. Zárt tölgyes erdőt csak a Gaja melletti meredek lejtőkön és a Tési-fennsík É-i lejtőjén találhatunk.

R-1) Belterület: 1939-ben a plébániaudvaron egy későközépkori sír mellékletei kerültek elő. Lelőhelyük arra utal, hogy a mai falu helyén állott a középkori Nána. A falura vonatkozó legkorábbi ismert történeti adat 1488-ból való. Ekkor a fehérvári prépost birtoka.

A római katolikus templom melletti síremlékek lehetővé teszik a középkori templom azonosítását a jelenlegivel. Felépítését az 1825 – 28 közötti időre teszik. Miután a református leányegyház is megszűnik, az az adat, mely a római katolikus templom építését 1750 – 52 közé teszi, valószínűleg csak a korábbi református templom átalakítását és használatbavételét jelzi. Erre mutat egyrészt a templom körüli temető léte, illetőleg illetőleg a cinteremfalra vonatkozó adat, továbbá az 1815-ben készült alaprajz, mely egyenes szentélyzáródású, méreteiben, arányaiban is románkori templomra utal. 1815-ben csupán a hajó toldását, eléje torony építését s a szentély boltozatát végezték el, így a jelenlegi templom jórészt középkorinak mondható.

R-2) Irtásföld: A dombtetőn, egy elszíneződött foltból, a lengyeli kultúrában sorolható cserepeket, táltöredékeket, bütyökkel díszített oldaltöredékeket és magkövet találtak. A domb oldalán égetett földes, sötét foltokban későbronzkori cserepek és római kori, enyhén osztott szalagfül-töredék, élben törő oldaltöredékek kerültek elő.

R-3) Dudari útra dűlő: A meredek lejtőjű, kissé kavicsos domb peremén, Piedl V. kertjében szántás közben egy római kori sarló és edények kerültek napfényre. A nyári szárazság idején a lóherében állítólag jól kivehetők egy épület alapfalai. A terepbejárás alkalmával a lelőhelyen csak néhány követ láttak.

R-4) Pongyola: Az alacsony teraszon egy-két sötétszínű foltból jellegtelen őskori cserepeket gyűjtöttek.

R-5) Mórsarok: A meredek lejtőjű domb szélén, egy 10 m-es átmérőjű körben sok tegulát, követ láttak a felszínen. D-i oldalán több II.-III- sz-i fazék, urna, terra sigillata töredékért találtak. A lelőhely É-i oldalán négy-öt elszíneződött foltból Árpád-kori fazék peremtöredékét és hullámvonaldíszes oldaltöredékeket gyűjtöttek.

R-6) Kertekalja I.: Az enyhe lejtőjű domboldalon néhány hamus folt figyelhető meg. Ezekből II. sz-i vörösfestésű és márványozott töredéket, terra sigillatát is gyűjtöttek.

R-7) Kertekalja II.: A falu alatt folyó patakba torkolló kis ér mindkét oldalán található I.-II- sz-i, többek között vörös sávós festésű és márványozott edénytöredékek római településre vonatkoznak.

R-8) Hegyföldek: 1948-ban Piedl J. szántóföldjén egy kb. 60 cm magas „cserépkorsó”-t találtak szántás közben. Békefi M. szerint az eke római téglákat forgatott ki. A teraszos domboldalon egy-két kőépületre utaló kő- és tegulatörmeléket figyeltek meg, és I.-III- sz-i, barna festésű, csillámos anyagú, vízszintes és függőleges karcolású, valamint vízszintesen kihajló peremű fazekak völgyelt szalagfül-töredékeit gyűjtötték.

R-9) Alsómalom: Dornyay B. szerint a XX. sz. első évtizedeiben a malom melletti sziklafal repedéseiből több mátyás-kori ezüstpénz került elő. A leletről több adat nincs, esetleg összefüggésbe hozható azzal a zárt éremlelettel, melynek 363 db-ja között Mátyás és II. Ulászló dénárjain kívül 1 db aquileiai dénár volt. Állítólag 15 db aranypénz és tallérok is voltak a leletben.

R-10) Lencseföld: A Gaja – és a Veim – patak közötti meredek lejtőjű, agyagos talajú domb tetején és K-i lábánál néhány foltból függőleges bekarcolású és vonaldíszes Árpád-kori edények oldaltöredékeit találtak.

R-11) Kistési út: A Kistéstre vezető út mellett 1869-ben 17 db csiszolt kőeszközből álló leletet találtak. Több kőeszközt darabokra törtek, összesen 8 db trapézalakú balta került elő.

R-12) Veimi-dűlő: Az agyagos talajú dombtető szélén néhány elszíneződött foltból kevés későbronzkori cserepet gyűjtöttek.

R-13) Kányás: Az agyagos domboldalon jellegtelen őskori cserepeket találtak.

b.) természet, táj, tájhasználat – településhálózat és településszerkezeti összefüggések

Bakonynána község a Közép-Dunántúli régióhoz, Veszprém megyéhez és a Zirci Statisztikai Kistérséghez tartozik. A legkönyebben a Veszprém-Győr (82-es út) útról leágazó Zirc-Mór összekötő útról közelíthetjük meg a települést. Vasút nem érinti a települést, tömegközlekedési kapcsolatait a Volán Rt. járatai biztosítják elsődlegesen Zircre, illetve Veszprémbe valamint Dudar felé azon keresztül Mór irányába.

Munkaképes lakosságának egy része ma is eljáró - bejáró dolgozó a Zirci és megyeszékhelyi valamint környéki ipari – kereskedelmi - szolgáltató vállalatoknál, vállalkozásoknál.

Közép- és felsőfokú intézményellátás tekintetében Zirc és Veszprém város a meghatározó és természetes kapcsolat.

Valamennyi felszíni vízfolyás veszélyeztetett minőségű. A talajvíz mélysége igen változó magasságban található, ezért bármilyen építkezés esetén előzetes vizsgálat lefolytatása szükséges. Döngkút nincs a településen. A háztartási hulladék elhelyezése megoldott, a Veszprémi Kommunális Rt. révén.

Ma Bakonynána utcái gyengén fásítottak, az újonnan épített utcák környékén szükséges lenne további fásítás.

A külterületek egyre nagyobb részén a minimális művelés, kaszálás sem történik meg, pedig erre környezetvédelmi okokból is szükség lenne.

A falu domborzati viszonyai miatt is fokozottabban kellene a csapadékvíz elvezetésével foglalkozni mind kül- mind belterületen.

c.) településkép és utcaképek

A település beépítése korábban jellemző egyutcás település képét mutatta a Gaja pataktól a mai Alkotmány utca végéig, ill. a Kossuth utca alsó fele. A korábbi utcaképet egy egységes un. Bakonyi típusú, fatornácos keskeny épülettípus uralta, melyek még fellelhetők, bár éppen ezek a legrosszabb állapotú épületek. Számuk mára jelentősen megfogyatkozott, így ma már nem ez a típus az uralkodó, utcakép alkotó.

d.) településszerkezet és területhasználat

A telkek tipikus szalagtelkek voltak, ill. jellemzően ma is azok. A beépített rész jellemzően a telkek magas pontjain vannak, és a völgybe egy-egy árokig, vízfolyásig tartottak, tartanak. E miatt a gazdálkodási mód miatt, de elsősorban a terepadottságok miatt egy igen hosszú egyutcás falu alakult ki, mely idő közben az északi részen, ahol a terepadottság megengedi új párhuzamos utcával egészült ki, mely további új utcával bővül hamarosan.

e.) településkarakter: telekszerkezet és telekhasználat, beépítési mód és épülettípusok

A beépítés jellemzően oldalhatáros beépítésű viszonylag keskeny, de hosszú telkekkel. Jellemzően utcavonali, előkert nélküli beépítésűek a régebben beépített területek, míg az újabbak 5-7 m előkerttel rendelkeznek. A település fent említett régi részében védendően ma is a hagyományos beépítés található, néhány még megmaradt régi bakonyi típusú épülettel, melyek már igen rossz állapotúak.

A telkek beépítése döntően oldalhatáros, nyeregtes.

f.) védettségek

- régészetiileg védett területek:

A vizsgált területen külön rendeletben régészetiileg védetté nyilvánított lelőhely nem található.

- műemlékileg védett területek:

A település jegyzett, országosan védett műemlékei, valamint helyi védelem alatt álló épületei listáját az építészeti és természeti értékek helyi védelemről szóló önkormányzati rendelet tartalmazza.

Műemlékek:

Rk. Templom 47 hrsz

Rk. Plébánia 465/1 hrsz

Műemlékek műemléki környezetének helyrajzi számos felsorolása:

45, 46, 48, 49, 50, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 582, 464, 469/1, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 483, 484, 485, 486/1 hrsz-ek

g.) az örökségi értékek elemzése

Nyilvántartott régészeti lelőhely és környezete:

A vizsgált település közigazgatási határán belül 15 nyilvántartott régészeti lelőhely található.

Jelenleg az alábbi korú és jellegű lelőhelyekről van ismeretünk:

- R-1. Későbronzkori sír, Árpád-kori lelőhely.
- R-2. Lengyeli kultúra cseréptöredékei, későbronzkori és római kori cserepek.
- R-3. Római kori sarló és edények.
- R-4. Óskori cserepek.
- R-5. II.-III. sz-i fazék, urna, Árpád-kori cseréptöredékek.
- R-6. II. sz-i vörösfestésű és márványozott töredékek.
- R-7. I.-II. sz-i edénytöredékek, római település.
- R-8. Római kori téglák, I.-III. sz-i fazekak töredékei.
- R-9. Mátyás-kori ezüstpénz, II. Ulászló kori dénár.
- R-10. Árpád-kori edények.
- R-11. Óskori csiszolt kőeszközök.
- R-12. Későbronzkori cserepek.
- R-13. Óskori cserepek.

A lelőhelyek által érintett terület helyrajzi számai:

R-1: 45, 46, 47, 50, 53, 54, 55, 582 hrsz-ek

R-2: 085, 087/20, 087/21, 087/22, 087/23, 087/24, 087/25, 087/26, 087/27, 087/28, 087/29, 087/30, 087/31, 087/32, 087/33, 087/34, 087/35 hrsz-ek

R-3: 219, 220, 223, 224, 227, 228, 231, 232, 087/32, 087/33, 087/34, 087/35, 087/36 hrsz-ek

R-4: 08 hrsz

R-5: 115, 116, 117, 118/1, 118/2, 119, 121, 124, 125 hrsz-ek

R-6: 449, 454/2, 456, 457, 461, 448/1, 448/2, 448/3, 448/4, 448/5, 437, 431, 438, 447, 446, 445, 444, 443 hrsz-ek

R-7: 486/1, 493/1, 494/1, 495/1, 498, 499, 500/1, 500/2, 506, 596, 508, 510, 509, 511, 513, 514, 512, 515, 516, 517, 518 hrsz-ek

R-8: 027, 026/1, 012 hrsz-ek
R-9: 554/2, 554/3, 556/2, 037, 041 hrsz-ek
R-10: 061, 070, 072 hrsz-ek
R-11: 052 hrsz
R-12: 073/2 hrsz
R-13: 021/6, 018/1 hrsz-ek

h.) területhasználat és területi állapot a kulturális örökség összefüggésrendszerében

R – 1. A régészeti terület egy beállt beépítésű lakóterületet érint, melyben a műemléki templom és területe is elhelyezkedik. Az új szabályozási terv nem tesz lehetővé új beépíthető területkialakítást, így a régészeti jelenségeket az új területhasználat az eddigieken túl nem károsíthatja.

R – 2. A régészeti terület külterületet, azon belül is mezőgazdasági és erdőterületeket érint. Az új szabályozás nem hoz változást.

R – 3. A régészeti terület egy beállt beépítésű lakóterület hátsókertjeit érinti. Az új szabályozási terv nem tesz lehetővé új beépíthető területkialakítást, így a régészeti jelenségeket az új területhasználat sem károsíthatja.

R – 4. A terület egy meglévő külterületi mezőgazdasági területet érint, melynek szabályozása az eddigiektől nem tér el.

R – 5. A régészeti terület egy beállt beépítésű lakóterület hátsókertjeit érinti. Az új szabályozási terv azonban lehetővé tesz beépíthető területeket. Az új beépítés során már a földmunkáknál fokozott figyelemmel kell lenni a felbukkanó régészeti leletekre, melyeket az illetékes Múzeumnak jelenteni kell.

R – 6. A régészeti terület egy beállt beépítésű lakóterület hátsókertjeit érinti. Az új szabályozási terv azonban lehetővé tesz beépíthető területeket. Az új beépítés során már a földmunkáknál fokozott figyelemmel kell lenni a felbukkanó régészeti leletekre, melyeket az illetékes Múzeumnak jelenteni kell.

R – 7. A régészeti terület egy beállt beépítésű lakóterület hátsókertjeit érinti. Az új szabályozási terv nem tesz lehetővé új beépíthető területkialakítást, így a régészeti jelenségeket az új területhasználat sem károsíthatja.

R – 8. A terület jelenleg mezőgazdasági művelésű külterület, ahol semmilyen fejlesztés nem várható, így a régészeti jelenségeket az új területhasználat sem károsíthatja.

R – 9. A régészeti terület részben egy beállt beépítésű lakóterületet, részben külterületi erdő területet érint. Az új szabályozási terv nem tesz lehetővé új beépíthető területkialakítást, így a régészeti jelenségeket az új területhasználat sem károsíthatja.

R – 10. A terület jelenleg nagy részben gyeperület, kis részben pedig erdő terület. Távolilag sincs fejlesztés előirányozva az adott régészeti területre, így a régészeti jelenségeket a területhasználat nem károsíthatja.

R – 11. A régészeti lelőhely teljes területe erdő művelési ágú, ahol semmilyen fejlesztés nem várható, így a régészeti jelenségeket a területhasználat nem károsíthatja.

R – 12. A terület jelenleg mezőgazdasági művelésű külterület, ahol semmilyen fejlesztés nem várható, így a régészeti jelenségeket az új területhasználat sem károsíthatja.

R – 13. A terület jelenleg mezőgazdasági művelésű külterület, illetve erdő, ahol semmilyen fejlesztés nem várható, így a régészeti jelenségeket az új területhasználat sem károsíthatja.

2. Változtatási szándékok

a.) településhálózati és tájhasználati változás

A településfejlesztésben törekedni kell az adottságok kihasználására, a jelenlegi állapot kedvező továbbfejlesztésére, a környezeti állapot javítására, az élet- és munkakörülmények jobbítására.

Ütemezetten lehetővé kell tenni új lakóterületek és iparterületek kialakítására, a megfelelő infrastruktúra előzetes biztosításával.

A Gaja patak melletti belterületi 556/2 és /4 hrsz-eken lehetőség nyílhat több kisebb tájba illő üdülőépület elhelyezésének, mely központja lehet az innen induló túráknak. Ennek azonban feltétele, hogy a környezetbe illesztés igazolt legyen.

Fontos a meglévő volt major területének megőrzése, a nem szennyező gazdasági funkciók részére. E mellett a bővülő északi lakóterülethez is kapcsolva egy kisebb gazdasági terület kerül kijelölésre a 03/10 és /11 hrsz-ek egy részén, mely elősegíti a falu munkahelyfejlesztését és jellegének megőrzését.

b.) településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

A település belsőben gyakorlatilag nincs rendelkezésre álló olyan terület, amely alkalmas lenne számos lakás felépítésére, új lakótelkek kialakítására. Ez érvényes mind a magán, mind az önkormányzati tulajdonú lakótelkekre is. Egyedül a Dózsa György utca déli folytatásaként a Gaja utcáig lehet néhány új építési telket kialakítani az utca megnyitásával.

Ezért ütemezetten igénybe kell venni az északi fejlesztés kiegészítését, de a település további északi megnyúlását lehetőleg elkerülve. Ez a József Attila utca folytatását jelenti, ill. az északi lezáró keresztutca beépítését. A lakóterület fejlesztés mellett szükséges a területhez csatlakozó közpark és új kis alközpont kiépítésének biztosítása, valamint a munkahely teremtést segítő kis gazdasági terület kijelölése.

Nagyobb összefüggő területrészek kialakítása elsősorban a közművesítettség fejlesztésével lehetséges. A javasolt területek hosszú időre fedezhetik Bakonynána fejlesztési igényeit, ezek hosszú távú lehetőségek, melyek igénybevételére szüksége van a településnek.

Jelenlegi telekméretetek: 600-1200 m². A tervezett belterület-bővítés során továbbra is 1000 m² körüli nagyságban kerül meghatározásra a minimális kialakítható telekméret. A célszerű telekszélesség átlag 17-20 m de részletes szabályozása területenként eltérhet a realitásokhoz igazodva. (Ki kell alakítani nagyobb szélesebb telkeket ahol az adottság és településszerkezet engedi, hogy szélesebb választékot biztosítsunk a falu fejlődéséhez.

c.) infrastrukturális változás

Közlekedési kapcsolatai jelenleg hiányosak, zsáktelepülésnek tekinthető. Fő közúti kapcsolata Dudarra vezet, minden más kapcsolat csak korlátozott, bár ezek közül kiemelkedik az egy nyomon burkolt Olaszfalu felé vezető közúti kapcsolat. Más irányokba csak kiépítetlen földutakon lehet eljutni. A megyei fejlesztési tervben szereplő kiegészítő kapcsolatokat a szerkezeti terv tartalmazza. Kiépítésük hosszabb távon fontos a településen élők gazdálkodása miatt is.

Valamint szükséges még a felszíni csapadékvíz elvezetés megoldása, az élő vízfolyások revitalizációja, környezetbe illeszkedő szabályozása rendezése és lehetőség szerint a belterületen a tömbbelsőkből a közterületekre terelve, illetve a közművek minőségi fejlesztése, az utcák összekötésével a zsákvégzódések kiküszöbölése.

d.) népesség, életmód, társadalom, kultúra változása

Leendő faluközpont kialakítása. A művelődési ház, a templom és környező épületei, az önkormányzati épület funkcióinak bővítése. Kis alközpont kialakításának lehetősége a 07/5 hrsz egy részén.

A megfelelő élet- és munkakörülmény biztosítására, valamint a környezetvédelmi igények kielégítésére a fejlesztési-területek megfelelő közműellátását kell biztosítani. A belterületen, illetve a beépítésre szánt területen már csak a teljes közműellátás biztosításával adható építési engedély. A teljes közműellátás biztosításához a már beépített területen, a beépítésre szánt terület teljes közműellátására a vízellátást (ivóvíz és tűzvíz ellátást), a közcsatornás szennyvízelvezetést, a felszíni vízrendezést, a villamosenergia ellátást és a földgázellátást, valamint a vezetékes hírközlést. Az igényesen kialakított jól közművesített területen minőségi beépítést lehet kialakítani, amellyel a település fejlődésének minőségét is befolyásolni lehet. A külterületen, mezőgazdasági övezetekben is elsődlegesen csak a belterületi közműhálózathoz csatlakozóan teljes közműellátással engedélyezhető területfejlesztés.

A település arculata, az urbánus környezet piaci érték, ezért a rendezési terv egyik legfontosabb feladata a település érdekeinek biztosítására a közműszolgáltatók hálózatfejlesztési lehetőségeinek szabályozása.

e.) helyi védelemre javasolt épületek listája

- Jókai u. 4., 390 hrsz

- Ady E. u. 18.

- Ady E. u. 4.

- Kossuth u. 21.

- Kossuth u. 16.

- Kossuth Lajos utca

- Kossuth u. 14.

- Kossuth u. 9.

- Kossuth u. 7.

- Alkotmány u. 36.

- Alkotmány u. 38.

- Alkotmány u. 29.

- Alkotmány u. 48.

- Alkotmány u. 58.

- Alkotmány u. 70.

3. Hatáselemzés a különböző hatásterületek kijelölésével (hatásvizsgálat és javaslatok)

a.) történeti településhálózati következmények

A Balaton-felvidéki Nemzeti Parkkal és a Kulturális Örökségvédelmi Hivatallal egyeztetve, külön helyi szabályozással meg kell teremteni a védendő falukép, utcakép és műemléki környezet hosszú távú védelmét és fennmaradását, különös tekintettel a templomra és a régi parasztházakra.

b.) természeti, táji hatások

A kedvező környezetminőség biztosítása elsősorban a településen folytatható gazdasági tevékenységekre, létesítményekre, ill. azok elhelyezhetőségére vonatkozó szabályozási előírások megfogalmazásával érhető el.

c.) településkép feltárulásának változásai

A település belsőben gyakorlatilag nincs rendelkezésre álló olyan terület, amely alkalmas lenne számos lakás felépítésére, új lakótelkek kialakítására. Két lakóterület fejlesztés történik ütemezetten, a település É-i felén, illetve a D-i felén, mely

befolyásolhatja a külső településképet, azonban ez a település korábbi jellegzetes szerkezetét nem változtatja meg.

d.) régészeti emlékek feltárhatóságának, megmaradásának, bemutathatóságának vagy pusztulásának lehetőségei

A vizsgált településen 15 régészeti érintett terület fekszik.

R – 1. Mivel a területen új fejlesztés nem várható, a régészeti emlékek lehetőség szerint bemutathatóvá válhatnak.

R – 2. Mivel a területet fejlesztés nem érinti, és jelenleg is beépítetlen külterület, ezért további leletpusztulás nem várható, lehetőség esetén a leletek helyben bemutathatók lehetnek.

R – 3. Mivel a területet fejlesztés nem érinti, ezért további leletpusztulás nem várható, lehetőség esetén a leletek helyben bemutathatók lehetnek.

R – 4. Mivel a területet fejlesztés nem érinti, és jelenleg is beépítetlen külterület, ezért további leletpusztulás nem várható, lehetőség esetén a leletek helyben bemutathatók lehetnek.

R – 5. Mivel a területet középtávon lakóterület fejlesztés érinti, ezért itt leletmentő feltárást kell végezni, a leletek pusztulásának elkerülése érdekében. Az esetlegesen előkerült leletek reálisan helyben nem bemutathatók, így azt pl. múzeumban kell megoldani.

R – 6. Mivel a területet középtávon lakóterület fejlesztés érinti, ezért itt leletmentő feltárást kell végezni, a leletek pusztulásának elkerülése érdekében. Az esetlegesen előkerült leletek reálisan helyben nem bemutathatók, így azt pl. múzeumban kell megoldani.

R – 7. Mivel a területet fejlesztés nem érinti, ezért további leletpusztulás nem várható, lehetőség esetén a leletek helyben bemutathatók lehetnek.

R – 8. Mivel a területet fejlesztés nem érinti, és jelenleg is beépítetlen külterület, ezért további leletpusztulás nem várható, lehetőség esetén a leletek helyben bemutathatók lehetnek.

R – 9. Mivel a területen új fejlesztés nem várható, a régészeti emlékek lehetőség szerint bemutathatóvá válhatnak.

R – 10. Mivel a területet fejlesztés nem érinti, és jelenleg is beépítetlen külterület, ezért további leletpusztulás nem várható, lehetőség esetén a leletek helyben bemutathatók lehetnek.

R – 11. Mivel a területet fejlesztés nem érinti, és jelenleg is beépítetlen külterület, ezért további leletpusztulás nem várható, lehetőség esetén a leletek helyben bemutathatók lehetnek.

R – 12. Mivel a területet fejlesztés nem érinti, és jelenleg is beépítetlen külterület, ezért további leletpusztulás nem várható, lehetőség esetén a leletek helyben bemutathatók lehetnek.

R – 13. Mivel a területet fejlesztés nem érinti, és jelenleg is beépítetlen külterület, ezért további leletpusztulás nem várható, lehetőség esetén a leletek helyben bemutathatók lehetnek.

e.) történeti térbeli rendszerek alakulása

n.a.

f.) műemléki együttesek, műemlékek eszmei, használati és esztétikai jelentőségének alakulása a tájban, településszerkezetben, épített környezetben, a település életében

A vizsgált településen műemlékileg védett épületek vannak. Mindegyik műemléknek már az érvényben lévő rendezési tervben is már meglévő leszabályozott műemléki környezet került kialakításra. Mivel a településen kevés műemlék található, ezért ezek további megőrzése, állagmegóvása, de leginkább felújítása folyamatosan szükséges. A település szerkezetben különösen a templomoknak van különös szerepe, de ezen épületek még a tájban is meghatározó jellegűek. Az előzők miatt ezért különös figyelmet kell fordítani ezek állagára.

g.) műemlékek megújításának és fenntarthatóságának gazdasági esélyei

Ahhoz, hogy hosszú távon is megmaradjanak a műemlék épületek, lehetőség szerint javasolt köztulajdonba vételük, és közösségi funkcióval való ellátásuk. Pl.: közösségi ház, múzeum, stb.

h.) településkarakter változásának hatásai

A településkarakter az érvényben lévő rendezési tervhez képest az új lakótelkek kialakítása miatt változik, melyek a település É-i és D-i területein lesznek kialakítva. Az ősi faluközpont védelme megmarad, mivel ott semmilyen lehetőség nincsen fejlesztésre, sem önkormányzati, sem pedig magán tulajdonban lévő területek nem állnak rendelkezésre. Így a település belső karaktere változatlanul megmarad.

i.) környezeti terhelések és az épített örökség műszaki állapotának összefüggései

Mivel a műemlékek beépített környezetben találhatóak, ezért azok állagára elsősorban a közlekedés okozta rezgések és a légszennyezés van hatással.

j.) folyamatok iránya, visszafordíthatósága

Nyilvántartott régészeti lelőhelyek és műemlékek veszélyeztetettségéről a területen nincsen tudomásunk.

k.) kárenyhítés lehetősége, költsége, illetve ellentételezésének lehetőségei

A jogszabályok nem írnak elő kárenyhítési vagy ellentételezési kötelezettséget arra az esetre, ha egy terület tulajdonosát az előírások vagy a jogszabályból eredő kötelezettségei miatt hátrányok érik. Ugyanakkor a kárpótlás lehetőségét nem is zárja ki semmi, így ez minden esetben az érintett felek megegyezésétől függ.

Összefoglaló

A vizsgálat tárgyát képző településen rendezési terv módosítását tervezik, a hozzá tartozó infrastrukturális beruházásokkal.

A nyilvántartott régészeti lelőhelyen a KÖH szakhatóság, s ennek keretében várhatóan megelőző feltárás elvégzéséhez fogja kötni a tervezett beruházásokat. A régészeti érdekű területre vonatkozóan is javasolt a KÖH illetékes irodáját már a tervezési szakaszban megkeresni, hogy az esetleg közben kiderült régészeti érintettségről, továbbá az egyéb szakmai elvárásokról nyilatkozni tudjanak (várhatóan legalább régészeti felügyeletet írnak majd elő). A földmunkák megkezdésekor azonban mindenképp régészeti jelenlétre van szükség. Ezért a munkálatok megkezdése előtt 8 nappal a beruházónak vagy a kivitelezőnek fel kell venni a kapcsolatot a Veszprém Megyei Múzeumok Igazgatóságával, hogy a régészeti felügyelet biztosításának feltételeit egyeztessék.

Régészeti leletek váratlan előkerülése esetén mindenki részéről elvárható a törvények tiszteletben tartása és a nemzeti kulturális örökség iránti megfelelő megbecsülés. Ebben az esetben a földmunkát le kell állítani, és bejelentést kell tenni a KÖH területileg illetékes irodájának és a területileg illetékes múzeumnak.

A tervezett beruházások megvalósulása esetén fontos szempontként kell felvetnünk a műemléki környezet bemutathatóságának, hozzáférhetőségének, illetve állapotának fenntartását. Az épületegyüttesek település karakterben való befoglalása, nem csak esztétikai jelentőséggel bír, de olyan, fontos értéknövelő rész lehet, amely izgalmas elemmel bővítheti a települést. Kiemelt látványosságot, turisztikai célt biztosíthat a bemutatható műemléki és régészeti emlékek együttese, a környék településeinek, ugyanakkor hasznosítása biztosíthatja folyamatos fenntartását is. Így a régészeti és épített örökségi elemeknek a fenntartható használat elvével összhangban történő hasznosítása és kezelése valósulhat meg.

A jelen hatástanulmány a készítés időpontjában rendelkezésre álló adatok alapján készült. Javasolt minden tervezett beruházás előtt a lelőhellyel való érintettségről időben meggyőződni.

2006. április 27.

Koppány András

NYILATKOZAT

Alulírott, **Koppány András**, régész, nyilatkozom, hogy a 4/2001 (II. 20.) NKÖM rendelet 6. § (1) bekezdésének a) pontja szerinti előírásnak megfelelően szerepelek az adott örökségvédelmi területre vonatkozó szakértői névjegyzékben (mind a régészeti lelőhelyvédelem, mind a műemlékvédelem szakterületen), valamint a nevezett jogszabályi hely (2) bekezdésében foglalt előírásnak megfelelően rendelkezem régész szakirányú felsőfokú végzettséggel.

Régész diploma száma: 844/96.

Az általam ellenjegyzett örökségvédelmi hatástanulmány (Bakonynána Településrendezési terv), illetve annak általam jegyzett részei az örökségvédelmi jogszabályokkal és a hatósági előírásokkal összhangban készültek, a tanulmányban szereplő tervezett megoldásokra vonatkozó javaslatok azoknak mindenben megfelelnek.

2006. április 27..

Koppány András